

CÂTEVA LĂMURIRI

Studiul profesorului Petru Caraman, a cărui primă parte se publică în numărul de față al „Anuarului”, a fost elaborat pe la mijlocul anului 1973. Se împlineau atunci, mai precis în ziua celebrării Sfântului Dumitru, trei veacuri de la nașterea ilustrului învățat moldovean. Filiala din Iași a Academiei Române întâmpina evenimentul cu o amplă manifestare științifică, ce avea să aibă loc în ajunul faimosului tricentenar. O altă sărbătorire, la care fusese invitat și cărturarul ieșean, se pregătea la Universitatea din Freiburg im Breisgau, Republica Federală a Germaniei.

Petru Caraman scrisese o lucrare de mare interes științific, intitulată *L'ethnographie Cantemir et le folklore du Proche-Orient*. Nimeni nu mai vădise o asemenea perspectivă în abordarea prodigioasei opere a învățatului român. Era doar o latură a cercetărilor științifice (istorice, geografice, lingvistice, literare, etnologice, religioase, naturaliste) efectuate de acest savant autohton de factură renașcentistă. Lucrarea asupra căreia Caraman se aplecase în chip deosebit era *Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae*. Și pentru că traducерile pe care le consultase nu erau pe măsura așteptărilor sale, a decis să-și extragă informațiile de care avea nevoie direct din manuscrisul studiului menționat, aflat la Biblioteca Academiei Române. A ținut cont de viziunea lui Cantemir asupra raportului dintre etnografie și istorie, pe care traducătorii îl restructuraseră, minimalizând semnificațiile documentelor folclorice, etnografice sau mitologice.

Pornind de la rezultatele minuțioasei documentări pe care o realizase, autorul intenționa să facă o primă expunere asupra temei în cadrul Simpozionului de la Iași. S-a prezentat din timp la Academie, a lăsat titlul comunicării – însoțit de un rezumat, pentru edificarea organizatorilor –, după care și-a văzut de treburile sale cotidiene. În preziua evenimentului avea să constate însă, cu surprindere, că lucrarea sa nu fusese inclusă în program. Zadarnic a încercat să afle de ce nu figura printre vorbitori și, mai ales, cine se făcea vinovat de acel tratament discriminatoriu. A participat la sesiunea festivă, unde, cu două-trei excepții, intervențiile au fost convenționale, dar nu a mai dorit să ia cuvântul la sfârșit, așa cum făcea în alte împrejurări asemănătoare. Nu a vrut ca reacția ostilă a celor din prezidiu să umbrească sărbătoarea lui Cantemir.

Nu era prea optimist nici în privința plecării în Germania. Formalitățile de tot felul – cele mai multe lipsite de noimă –, pe care le avea de îndeplinit pentru obținerea pașaportului îi transformaseră viața într-un adevărat coșmar. La Freiburg fusese invitat de profesorii Elsa Lüder și Paul Miron, care se aflau în fruntea Societății „Mihai Eminescu” și a Seminarului de Romanistică de la Universitatea din orașul situat la poalele Munților Pădurea Neagră. După multe peripeții, avea să ajungă, totuși, la *Colocviul internațional Cantemir*, care a avut loc în prima decadă a lunii decembrie din același an. Prezența profesorului Caraman la acea impunătoare festivitate de cinstire a marelui învățat român a fost socotită un adevărat eveniment. Câțiva cărturari de seamă din Europa, printre care se număra și faimosul Eugen Coșeriu, veniseră special pentru a-l întâlni.

La tribună, în fața unui amfiteatru neîncăpător, etnologul ieșean părea un *mag* ce coborâse parcă din panteonul înțelepților. A început prin proiectarea personalității omagiate pe fundalul civilizației omenirii. Pentru că Dimitrie Cantemir nu era doar un reprezentant proeminent al culturii române, ci unul dintre învățații de anvergură, care au dominat răsăpântia dintre veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea. Geniul său a depășit cu mult hotarele neamului care l-a zămislit, răsfrângându-se, generos și benefic, asupra umanității. Cu cât orizontul cercetărilor sale etnografice se lărgeste, cu atât notațiile pe care le face capătă consistență etnologică. Trebuie remarcată și valoarea documentară deosebită a faptelor menționate, indiferent dacă este vorba de folclorul românesc ori de cel străin, deoarece majoritatea reprezintă până astăzi cele dintâi atestări.

Expunerea liberă a profesorului Caraman a produs o impresie deosebită asupra ascultătorilor. A dat o adevărată probă de competență și virtuozitate. Mai bine de o oră, și-a purta auditoriul prin zonele cele mai dense în semnificații ale culturii populare orientale. Un trecut îndepărtat, exotic, era reînviat în mod inspirat. S-a referit mai întâi la unele previziuni astrologice, aflate adesea în conflict cu preceptele Coranului, și la implicațiile complexe ale *ominei*. A alocat apoi un spațiu ceva mai larg câtorva obiceiuri turco-arabe, precum și unor vestigii ale folclorului juridic, semnalate la mai multe popoare ale lumii.

Și nu o dată, acolo unde informațiile existente în opera lui Cantemir i se păreau insuficiente, le-a întregit cu multe alte exemple, menite să aducă toate deslușirile necesare în problematica abordată. S-a ocupat pe larg de sărbătoarea *Donanmà* și a analizat, în contexte

adecvate, termeni precum *aman*, *rai*, *bacșiș*, apoi procedeul juridic al cortegiului infamant ori cultul Sfântului Foca. Măreția operei lui Cantemir căpăta astfel o luxuriantă ramă sapiențială, care îmbogățește cunoașterea. Prestația vorbitorului, de-a dreptul excepțională, avea să fie elogiată ulterior de câțiva dintre participanții de marcă la acea prestigioasă manifestare: Eugen Coșeriu, Octavian Buhociu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alexandru Zub, Mircea Anghelescu ș.a.

Cele mai multe dintre lucrările Colocviului de la Freiburg s-au publicat în revista *Dacoromania*. „Jahrbuch für östliche Latinität”, noua serie a cunoscutului anuar filologic și literar fiind condusă acum de Paul Miron. Studiul profesorului Caraman, tradus în limba franceză și dactilografiat în două exemplare, i-a fost trimis în timp util redactorului șef. Având însă dimensiuni ceva mai mari (peste șaptezeci de pagini dactilografiate), s-a convenit ca materialul să apară în trei numere consecutive (2, 3 și 4/1974) ale periodicului german. Prima parte a studiului, imprimată conform înțelegerii, i-a produs autorului o mare dezamăgire, întrucât cuprindea peste *șaizeci de erori tipografice*, unele dintre ele foarte grave. „Sunt îngrozit și revoltat!” îi spunea profesorul unui cunoscut, căruia îi oferea extrasul. Partea a doua a apărut ceva mai îngrijită, iar a treia nu s-a mai publicat, fără ca autorul să primească vreo explicație.

Printre manuscrisele rămase de la reputatul cărturar (câteva zeci de mii), am găsit două plicuri în care se afla versiunea în limba română a studiului în discuție. Este altfel organizat decât textul în limba franceză, însă nu încape nici o îndoială că reprezintă originalul după care s-a făcut traducerea. Mai mult decât atât, colaționările arată că manuscrisul cuprinde și alte capitole, ceea ce înseamnă că acestea ar putea alcătui partea a treia a lucrării, adică aceea care s-a pierdut. Restituirea de față pune la îndemâna cititorilor textul complet al acestei prețioase contribuții științifice, întregind totodată opera etnologică a marelui dispărut.

Ion H. CIUBOTARU